

Prof. Dr. habil. Pál Tibor CSc.

intézetigazgató egyetemi tanár
Miskolci Egyetem Gazdaságtudományi Kar
Pénzügyi és Számviteli Intézet
Számvitel intézeti tanszék

Informatikai kihívások a számvitel és a könyvvizsgálat területén

A gyorsuló ütemben megjelenő informatikai kihívások korában látható, hogy a számvitel és a könyvvizsgálat szakmai területén fontos megfogalmazni az elérni kívánt informatikai – valamint kapcsolódó egyéb – célokat a világ folyamatos és gyors változásához történő alkalmazkodás érdekében. Kialakult egyfajta függőség az informatikai rendszerekkel kapcsolatban, ez a tény megnöveli az informatikai biztonság és ellenőrzés fontosságát.

Kulcsszavak: információ, informatika, számvitel, könyvvizsgálat, digitális átállás

1. Változó területek és az időtényező szerepe

A kockázatokkal terhelt üzleti élet szereplői a folyamatos megfelelési kényszer okán sok egymással összefüggésben lévő, vagy éppen elkülönült, olykor akár ellentmondásos követelményeknek kell megfelelniük, amennyiben gazdálkodásukat eredményesen kívánják folytatni. A kockázatok minimalizálásának igénye természetes elvárás, de ennek teljesítése nehéz feladat. Különösen akkor, ha tudjuk, hogy új, illetve a korábbiaktól nagyságrendileg lényegesen eltérő mértékben megjelenő kihívásokkal kell szembesülnünk, ráadásul a vártnál, az elképzeltnél lényegesen gyorsabban.

1.1. Fókuszban: számvitel és könyvvizsgálat

Az üzlethez kapcsolódó információk többségének előállítását a számviteli információs rendszerek végzik. Technológiájuk hosszú, évszázadokban mérhető fejlődése az informatikai támogatás megjelenésével már az elmúlt század utolsó harmadától kezdődően folyamatosan változásokon ment keresztül, elsősorban az információtechnológia ugrásszerű fejlődésének következtében. Több szerző művében is találhatunk utalásokat arra nézve, hogy milyen új helyzeteket teremt, illetve milyen új követelményeket jelenít meg ez a folyamat az információk minősége és digitális megfogalmazása során. (Füredi-Fülöp Judit, Kántor Béla, Várkonyiné Juhász Mária 2014), (Pál Zsolt 2013), (Musinszki Zoltán: 2014)

A Magyar Könyvvizsgálói Kamara (2016) honlapján olvashatók szerint: ez a tendencia napjaink fontos jellemzője is, az informatikai struktúra gyors fejlődése, a virtuális szervezetek nagymértékű térhódítása, az internet és egyéb hálózati alkalmazások egyre fontosabbá válnak. Természetesen ez nincs ingyen, az informatikai rendszerek alkalmazásával elérhető előnyöknek ára van, egyes esetekben a felhasználók kiszolgáltatottabbak a különböző típusú és szándékú informatikai károkozásokkal szemben.

Tehát veszélyek jelenhetnek meg: adatok sérülhetnek, információk vesztethetnek el, illetve visszaélések okozhatnak anyagi és erkölcsi károkat.¹ A hagyományos papír alapú iratkezelés korábban áttekinthető – vagy annak vélt - szabályrendszere helyett az elektronikus megvalósítások új követelményeket fogalmaznak meg. Kialakult egyfajta függőség az informatikai rendszerekkel kapcsolatban, ez a tény megnöveli az informatikai biztonság és ellenőrzés fontosságát. A versenyképesség fenntartása megköveteli a hatékony, jól ellenőrzött informatikai rendszerek alkalmazását a pénzügyi, számviteli, könyvvizsgálati területeken is. A vállalkozások informatikai eszközhasználata az üzleti célok elérése érdekében folyamatosan bővül, a számítógépes információrendszer befolyásolja, átalakítja a kontroll rendszert, így a könyvvizsgálóknak a jövőben inkább elektronikus, mint papír alapú dokumentumok vizsgálatára kell felkészülniük.

1.2. Helyzetkép: vállalatok

Napjainkban egyre nagyobb jelentőséggel bír annak megítélése, hogy milyen attitűddel közelítenek az üzleti élet szereplői az informatikai szempontból kétségtelenül nagymértékben változó körülményekhez. Több felmérés - Magyar Kereskedelmi és Iparkamara (2016) - 1300 cégvezető bevonásával -, GE Információs barométer (2015) - 23 országban, 3 ezer innovációért felelős felsővezető és 1400 szakértő megkérdezésével a digitalizáció és innováció üzleti környezetre gyakorolt hatásáról -, illetve - Kalocsai (2012) RSM DTM felmérés - látott napvilágot arról, hogy a hazai vállalkozások mennyire tudatosan használják ki a digitális eszközök kínálta lehetőségeket. Ezekből – a teljesség igénye nélkül a témához kapcsolódóan, saját megközelítségemben és szempontrendszerem szerint – a következőket emelem ki:

- A Magyarországon megkérdezett innovációért felelős vezetők 80 százaléka - világszerte 81 százaléka - szerint a digitális ipari technológiák a következő 10 évben gyökeresen átalakítják majd az iparágakat, ugyanakkor 10-ből 8 magyar vállalatvezető szerint a technológiai fejlődés gyorsasága túlmúthatja cég alkalmazkodási képességén
- Minden második magyar döntéshozó szerint a negyedik ipari forradalomként is emlegetett digitális fejlődés pozitív hatással lesz a foglalkoztatásra, 26 százalék ugyanakkor ennek ellenkezőjétől tart. A fejlődés a munka természetére is hatással lesz: a kutatás szerint a magyar cégvezetők elsősorban az új, addig nem létező munkakörök születését (53 százalék), az egyes kiemelt munkakörben dolgozók iránti megnövekedett keresletet (49 százalék), valamint a munkavégzés rugalmasabb jellegét (45 százalék) emelték ki.
- A magyar vállalatok alig felelnek a fejlett analitikai eszközök nyújtotta lehetőségekkel, eközben globálisan a döntéshozók 61 százaléka alkalmazza a big data² analitikáját.

¹ Gondoljunk a 2015-ben Questor botrány néven elhíresült csalássorozatra, amely forintban számolva százmilliárdos nagyságrendet képviselt, és amelynek elkövetése során a számviteli rendszert érintő komoly informatikai visszaélések történtek.

² Big data: az emberek tényleges viselkedéséről szóló információkat tartalmazó adathalmaz, amely a cégek, az intelligens hálózatok, a magánszektor és az egyéni felhasználók által világszerte és napi szinten előállított óriási adatmennyiséget jelenti

- A magyar cégek nem használják tudatosan a digitális eszközök kínálta lehetőségeket, gyakran csak egy-egy részterületre fókuszálnak, ezzel pedig jelentős digitális hátrányba kerülhetnek európai uniós versenytársaikkal szemben
- Magyarországon az új IT-eszközök és megoldások beszerzéséről számos esetben maga a cégvezető dönt, rendszergazdát és informatikai szakembert csak a vizsgált vállalatok tulajdonosainak 70 százaléka foglalkoztat állandó munkatársként.
- Céges weboldallal már 80, középvállalatra értelve kb. 90 százalékuk rendelkezik, ugyanakkor annak tartalmát eseti jelleggel változtatják, így nem ritka, hogy még havi rendszerességgel sem frissülnek az információk rajta. Valamilyen webes értékesítési megoldást a válaszadók töredéke használ csupán. Adatbázist nagyon kevesen építenek, elektronikus hírlevelet mindössze 20 százalékuk küld.
- A magyar kkv-k az adatvédelemre egyáltalán nem fordítanak kellő energiát. Az évek alatt kemény munkával megszerzett vállalati adatok nincsenek biztonságban. Adatvédelmi, biztonsági szabályzattal kevesebb, mint egyharmaduk rendelkezik.
- Közösségi oldalakon – mint a Facebook, az iwiw vagy a Twitter – a magyarországi vállalatok fele van jelen, ők is inkább csak az utóbbi egy-két évben tették meg az online szociális hálók felé vezető lépéseket.

Megítélésem szerint megkülönböztetett figyelemmel kell lennünk további két vélemény iránt. Egyrészt a vállalatvezetők arra a kérdésre, hogy elsősorban milyen informatikai megoldást tartana fontosnak a hatékonyság növelése és a munkafolyamatok optimalizálása érdekében, a legtöbb esetben valamilyen vállalatirányítási rendszert adtak válaszul. Jelenleg főként a pénzügy, számvitel, az értékesítés és a beszerzés, logisztika területén használnak ERP³-rendszereket, ritkán integráltan, a vállalkozás teljes működésére hangolva.

Másrészt az RSM DTM felmérésében részt vevő cégek mintegy két harmada szerint a magyarországi szabályozás (törvények, rendeletek) inkább gátolja, mint segíti a vállalkozások online üzletfejlesztését. A legfőbb akadályok között a cégek fontos helyen említették az internethasználat alacsony arányát és az internetes ügyintézésrel kapcsolatos bizalmatlanságot, a feketegazdaság kiterjedtségét, az online tevékenység magas forrásigényét, az adóterheteket – *ez utóbbi a közeljövőben változni fog* -, valamint a hatóságok nehézkes működését.

2. Változó világ – változó követelmények

A helyzetképből következően látható, hogy a számvitel és a könyvvizsgálat szakmai területén nemzetgazdasági és vállalati szinten egyaránt fontos megfogalmazni az elérni kívánt informatikai – valamint kapcsolódó egyéb – célokat a világ folyamatosan és gyorsan változásához történő alkalmazkodás érdekében. Az előzőkből következően a tervezéshez használandó kiindulási pontok is nehezen azonosíthatók, ezért tekintsünk át olyan véleményeket, amelyek – ha tudományosan még nem is igazoltak, de a világgazdaság fejlődése szempontjából mértékadónak minősíthetők.

2.1. Digitalizálódó élet – digitalizálódó üzlet

A World Economic Forum a technológia szektor 800 vállalatvezetőjét és szakértőjét kérte meg arra, hogy mondják el meglátásaikat arról, hogy mely technológiák terjedhetnek el a világban

³ Enterprise Resource Planning, erőforrás tervezésre (is) koncentráló vállalatirányítási információs rendszer

2030-ig. Konklúzióként – a „jóslatok” tendenciájukat és tartalmukat tekintve egyaránt jelzi, hogy gyorsuló ütemben digitalizálódik a világ. Az információs technológia átalakít szinte minden iparágat, az egészségügytől a kereskedelemig. A ma még csak feltörekvő technológiák pár éven belül a mindennapi életünk részei lesznek - véli a World Economic Forum „Hogyan fogunk élni 2030-ban” című kiadványában. (World Economic Forum 2016) A 21 legfontosabb megállapításból – az üzleti élet digitális vonatkozásainak számviteli és könyvvizsgálati területeire koncentrálva - a következők előrejelzéseket tartom fontosnak megemlíteni:

- 2018-ra az emberek 90 százalékának lesz korlátlan és ingyenes adattárolási lehetősége a felhőben⁴
- Az adatgyűjtést is megreformálhatja a big data, így a digitális adatok gyűjtése, kezelése és elemzése egyre könnyebb lesz⁵
- 2023-tól a kormányzatok már blockchain-tranzakciókkal szedhetnek be adót⁶
- 2023-ra a világ népességének 90 százaléka egy "szuperszámítógépet" fog hordani a zsebében, inkább használják az emberek majd az okostelefonjukat, mint személyi számítógépüket
- 2024-re alapvető emberi jog lesz az internethez való hozzáférés
- 2025-re a vállalati könyvvizsgálatok 30 százalékát mesterséges intelligencia végzi majd
- 2027-re a globális GDP 10 százalékának megfelelő összeget fognak tárolni blockchain-technológiákkal⁷

Első olvasásra megdöbbenők a „jóslatok” – megjegyzendő, hogy a 21 téma tartalmaz az itt megjelenítetteknel jóval meglepőbbeket is -, de végig gondolva az informatika fejlődésének történetét, önmagában a gyorsuló tempó nem jelent újdonságot. Vélhetően mi magunk vagyunk azok, akik nehezen tudnak alkalmazkodni ehhez az ütemhez. Megállapítható azonban, hogy egyik vélemény, illetve előrejelzés sem megalapozatlan, a valóságtól elrugaszkodott, amit a megkérdezettek üzleti életben betöltött pozíciója, szakmai szerepe is valószínűsít.

2.2. Hazai, rövidtávon bekövetkező változások a számvitel és a könyvvizsgálat területén

⁴ Egyes szolgáltatók már most korlátlan tárhelyet adnak a felhasználóknak – természetesen a reklámokból történő megtérülés mellett. A háttértárolók árcsökkenésével az egységköltség egyre csökken, miközben brutális adatmennyiség keletkezik a világban: az elmúlt két évben termelődött a világ valaha keletkezett teljes adatmennyiségének 90 százaléka.

⁵ 2023-ban elkészülhet az első olyan népszámlálás, amit már big data-alapú.

⁶ A Bitcoin működési elve, üzleti fogalma az úgynevezett "distributed ledger", egyfajta megosztott vagy konszenzusban kezelt könyvelés, míg az ezen az üzleti logikán alapuló rendszer megvalósítási technológiája, technikai kivitelezése a blockchain. A blockchain például a leghíresebb kriptopénz, a Bitcoin alapja

⁷ Jelenleg a Bitcoin összértéke 20 milliárd dollár körül lehet, ami a globális GDP mindössze 0,025 százalékát teszi ki.

Természetes, hogy Magyarországnak is lépést kell tartani a nemzetközi üzleti térben bekövetkező informatikai fejlődéssel. Nagy kérdés, hogy a szabályozás, hogyan tudja majd segíteni ezt a folyamatot, valamint az is, hogy a vállalatok alkalmazkodóképessége milyen mértékben javítható a cél elérése érdekében. Más dimenziókban ugyan, de itthon is jelenek meg olyan intézkedések, illetve tapasztalhatók olyan vállalati fejlesztések, amelyek iránya megfelel az előrejelzett változásoknak, vagy legalábbis ugyanabba az irányba mutat. Ugyancsak a teljesség igénye nélkül említhetők – ebben a vonatkozásban a következő – már bekövetkezett, illetve tervezett, elsősorban üzleti szempontú - előírásbeli változások és vállalati, intézményi döntések:

- e-beszámoló kötelező rendszere
- elektronikus adóbevallások támogatása és tervezett fejlesztése
- online pénztárgépek bevezetése
- az elektronikus aláírások bevezetése, tervek azok előírásának bővítésére
- elektronikus számlázással összefüggő előírások változása
- online számlázás tervezete
- könyvvizsgálóbarát számviteli rendszerek megjelenése
- könyvvizsgáló szoftverek alkalmazásának terjedése
- elektronikus adatszolgáltatások előírása
- elektronikus kapcsolattartás előírása, illetve annak tervezése a szakmai szervezetek és azok tagjai között
- tervek a felhőben történő könyvelésre

Mozgásban, fejlődésben vannak az üzleti szempontú információ-előállítás területén érdekelt szereplők, valamint látható, hogy a szabályozásért felelősök is megtették az első lépéseket a digitális üzleti élet felé vezető úton.

3. A változás további feltétele – a szakmai szervezetek szerepe

A gazdaság működéséhez szükséges feltételrendszer fontos elemei azok a szakmai szervezetek, amelyek szakmai tevékenységükkel hozzájárulnak az üzleti tevékenység sikeréhez. Ezek a könyvvizsgálókat, adótanácsadókat, számviteli szolgáltatókat (könyvelőket) tömörítő, különböző szakmai, illetve szervezeti szinten álló, valamint más és más jogszabályi környezettel lefedett – vagy éppen annak hiányával küzdő -, részben üzleti alapon működő, részben kötelező, a másol önkéntes tagsággal rendelkező szerveződések.

A digitális átállás megvalósítása feltétlenül igényli az üzleti élethez kapcsolódó ilyen szakmai közösségek támogatását is, amely azonban csak úgy valósítható meg, hogy ezek a szervezetek egyrészt magukra nézve is követendőnek tartják az ehhez szükséges változások megvalósítását, másrészt önként vállalt, vagy előírásokon alapuló – a szakmai tevékenység minőségére vonatkozó - szabályokra figyelemmel végzi munkájukat, vagyis az üzleti szereplők támogatását.

Erre utaló példa lehet – a köztestületként működő - Magyar Könyvvizsgálói Kamara 2016-ban elfogadott középtávú programja, amelynek egyik központi eleme az informatikai átállás megvalósítása. Az erre vonatkozó megfogalmazás szerint: „...ki kell terjeszteni a kamarában megkezdett informatikai fejlesztéseket a kamarai élet minden – így az oktatás-továbbképzés, a nyilvántartások, az adatszolgáltatás, a kapcsolattartás és a minőség-ellenőrzés – területén is. Támogatni, illetve kezdeményezni kell azokat a jogszabály-módosításokat – pl. elektronikus aláírás, online számlázó, könyvelő rendszerek -, amelyek közvetlenül is segíthetik a könyvvizsgálók szakmai munkáját. Lényeges mértékben előre kell lépni a tagságnak nyújtott szolgáltatások informatikai

támogatással történő megvalósításában. Ugyancsak fel kell használni az informatikai lehetőségeket a kamarai tagok kötelezettségeinek teljesítésénél is. A fejlesztéseknél tekintettel kell lenni a kamarai tagok ezzel összefüggő fogadókészségére is, a különböző eljárások bevezetését megfelelő tájékoztatás, felkészítés kell, hogy megelőzze.” (Hegedűs-Pál 79-80 2016)

IRODALOM

- Füredi-Fülöp Judit, Dr. Kántor Béla, Várkonyiné Dr. Juhász Mária (2014) Számviteli szabályzatok SZÁMVITELI TANÁCSADÓ VI:(6) pp. 2-14.
- Pál Zsolt: (2013) A bankközi klíringforgalom időbeli megoszlása Hitelintézeteki Szemle 2013/12 évfolyam 6. szám pp 515-534 Budapest
- Musinszki Zoltán: (2014) Mit mutat a mérleg? A hányadoselemzés alapjai és buktatói I., Controller Info I. évfolyam 12. szám, 2014. 20-25. o.
- Magyar Könyvvizsgálói Kamara (2016) www.mkvk.hu/tudastar/utmutatok/informatikaiaudit
letöltve 2016 11 11
- Magyar Kereskedelmi és Iparkamara (2016) <http://www.uzletresz.hu/vallalkozas/20161121-mkik-felmeres-a-vallalkozasok-informatikai-felkeszultsegerol.html>
letöltve 2016 12 10
- GE Információs barométer (2015) <http://www.digitalhungary.hu/evolution/Digitalizacio-es-big-data-kiderul-mitol-felnek-a-hazai-cegvezetok/3138>
letöltve 2016 08 08
- Kalocsai Zs. (2012) Webes világ: lépést tartanak a fejlődéssel a magyar cégek <http://rsm.hu/blog/2012/06/webes-vilag-lepest-tartanak-a-fejlodessel-a-magyar-cegek>
letöltve 2016 12 08
- Hegedűs M.- Pál T.: (2016) Az online oktatás és a kommunikáció fejlesztése a kamarában Számvitel-Adó-Könyvvizsgálat 2016/2 pp 79-80 Budapest
- World Economic Forum (2016) 21 jóslat arról, hogy hogyan fogunk élni 2030-ban http://m.portfolio.hu/vallalatok/21_joslat_arral_hogy_hogyan_fogunk_elni_2030-ban.240905.html
letöltve 2016 12 06